

Gamtotvarkos planas parengtas įgyvendinant Europos Sąjungos LIFE programos, Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos ir partnerių įgyvendinamą projektą „Meldinei nendrinukei tinkamų kertinių buveinių tinklo formavimas siekiant užtikrinti ilgalaikę jos apsaugą Lietuvoje“ (LIFE MagniDucatusAcrola; Nr. LIFE15 NAT/LT/001024). | www.meldine.lt

NATURA 2000 TERITORIJŲ – „PUŠNIES, RŪŽO IR APVARDŲ ŠLAPŽEMIŲ KOMPLEKSO“ (LTIGNB005, LTIGN0001, LTIGN0038) DALIES – VEIKSMŲ PLANAS

Utenos apskritis, Ignalinos rajono savivaldybė

Rengėjas VšĮ Baltijos aplinkos forumas

Vilnius, 2024

**Pušnies, Rūžo ir Apvardų
šlapžemių komplekso dalies
veiksmų planas**

Strateginio planavimo dokumentas

Planavimo tikslas

Užtikrinti gyvūnų ir (ar) augalų rūšių bei gamtinių buveinių, kurių apsaugai išskirtos „Natura 2000“ teritorijos, išsaugojimą, išskiriant tvarkymo plotus ir numatant juose konkrečias apsaugos ir tvarkymo priemones

Projektas

„Meldinei nendrinukei tinkamų kertinių buveinių tinklo formavimas siekiant užtikrinti ilgalaikę jos apsaugą Lietuvoje“ (LIFE MagniDucatusAcrola; Nr. LIFE15 NAT/LT/001024).

Projekto finansavimas

Projektą finansuoja Europos Sąjungos LIFE+ programa, Lietuvos Respublika, ir projekto partneriai

Planavimo organizatorius

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos

Plano rengėjas

VšĮ Baltijos aplinkos forumas
Kalvarijų g. 8-17
LT- 09309 Vilnius
Tel.: +370 5 213 8155
Faksas: +370 5 213 5068
info@bef.lt

Turinys

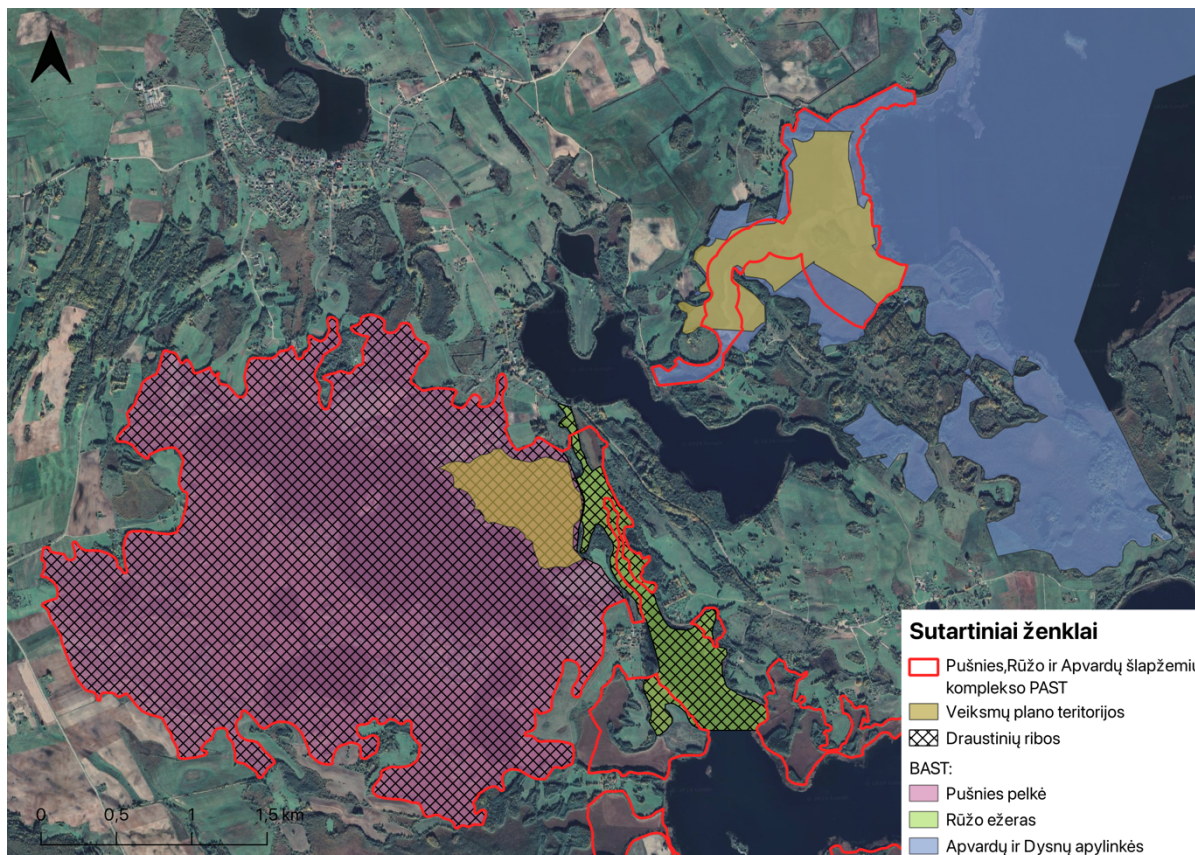
1	<i>BENDRA INFORMACIJA APIE TERITORIJĄ, JOS TIKSLINES VERTYBES</i>	4
2	<i>GAMTOSAUGOS PROBLEMŲ APRAŠYMAS</i>	13
3	<i>VEIKSMŲ PLANO TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR PRIEMONĖS GAMTOSAUGOS PROBLEMOMS SPRĘSTI</i>	13
3.1	Veiksmų plano tikslas	13
3.2	Veiksmų plano uždaviniai	13
4	<i>PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO SĄLYGOS, TVARKYMO PLOTAI, SIEKIAMI REZULTATAI IR RODIKLIAI</i>	14
5	<i>GALIMI FINANSAVIMO ŠALTINIAI</i>	17
6	<i>UŽ VEIKSMŲ PLANO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMĄ, DOKUMENTO ĮGYVENDINIMO KOORDINAVIMĄ IR PERŽIŪRĄ ATSAKINGOS INSTITUCIJOS IR JŲ FUNKCIJOS</i>	20
7	<i>VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS IR REZULTATŲ VERTINIMO TVARKA</i>	20

1 BENDRA INFORMACIJA APIE TERITORIJĄ, JOS TIKSLINES VERTYBES

Pušnies, Rūžo ir Apvardų šlapžemių komplekso paukščių apsaugai svarbios teritorijos veiksmų planas (toliau – Veiksmų planas) parengtas tikslinei teritorijai (toliau – Teritorija), esančiai Pušnies, Rūžo ir Apvardų šlapžemių komplekse (LTIGNB005) (toliau – PAST), apimančiai dalį Pušnies telmologinio draustinio, ir, tuo pačiu, dalį buveinių apsaugai svarbių teritorijų (toliau – BAST), pavadinimu Pušnies pelkė (LTIGN0001) bei dalį BAST, pavadinimu Apvardų ir Dysnų apylinkės (LTIGN0038) (1 pav.). Veiksmų planas parengtas vadovaujantis Saugomų teritorijų strateginio planavimo dokumentų rengimo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-164/IV-463, 2023 m. gegužės 25 d. „Saugomų teritorijų strateginio planavimo dokumentų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Aprašas; Įsigalioja nuo 2023-08-11).

Teritorija, kuriai parengtas Veiksmų planas, yra Lietuvos rytinėje dalyje, Utenos apskrities, Ignalinos rajono savivaldybės, Rimšės ir Dūkšto seniūnijose. Bendras Teritorijos plotas – 125,18 ha.

Pušnies, Rūžo ir Apvardų šlapžemių komplekso PAST įsteigta LRV nutarimu, Nr. 313, 2010 m. kovo 24 d. „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 8 d. nutarimo Nr. 399 „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra paukščių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų nustatymo“, siekiant užtikrinti švygždų (*Porzana porzana*) apsaugą.

1 pav. Teritorijos, kuriai parengtas Veiksmų planas, padėtis Pušnies, Rūžo ir Apvardų šlapžemių komplekso PAST, draustinių ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų ribose.

Bendrąją veiklą Teritorijoje, reglamentuoja LRV nutarimas Nr. 276, 2004 m. kovo 15 d. „Dėl bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“ antras priedas („Bendrųjų paukščių apsaugai svarbių teritorijų apsaugos ir tvarkymo reikalavimų aprašas“), kuriame nurodoma, jog švygždų apsaugai svarbiose teritorijose:

- negali būti keičiamas hidrologinis režimas, jeigu dėl to sumažėtų maitinimuisi tinkamų buveinių ar pablogėtų jų kokybė;
- negali būti įveisiamas miškas;
- skatinama reguliuoti lapių, šernų, mangutų, kanadinių audinių, kranklių ir pilkųjų varnų gausą;
- skatinama atkurti ankstesnio sausinimo metu pažeistą hidrologinį režimą, jeigu tai pagerintų buveinių kokybę ir jeigu tai numatyta saugomų teritorijų planavimo dokumentuose;
- skatinama šalinti sumedėjusią augaliją ir nendres;
- skatinama ekstensyviai ganyti gyvulius (SG/ha);
- skatinama pradėti ganyti gyvulius ar šienauti po liepos 1 dienos.

BAST Pušnies pelkė užima 779,4 ha plotą ir apima Alksno, Alksnaičio ir Liūnelių ežerus bei jų pakrančių šlapynes. 41,19 ha Teritorijos plotas patenka į Pušnies pelkės ribas rytinėje dalyje. BAST statusas teritorijai suteiktas LRV nutarimu Nr. 192, 2009-03-04 „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra buveinių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir jų ribų nustatymo“ siekiant išsaugoti šias EB svarbos natūralias buveines (paryškintos buveinės patenka į Teritorijos ribas):

6230 - Rūšių turtingi briedgaurynai.

6430 - Eutrofiniai aukštieji žolynai.

7140 - Tarpinės pelkės ir liūnai.

Buveinėje 7140 - Tarpinių pelkių ir liūnų:

- negali būti eksploatuojamos naudingosios iškasenos, sausinamas apypelkis, vykdoma kita veikla, kuri pažeistų durpių klodą, terštų pelkę ir jos aplinką, pakeistų hidrologinį režimą, išskyrus saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytas priemones;
- 100 metrų atstumu nuo pelkės negali būti plynai kertamas apypelkio miškas neįšalus gruntui;
- į pelkę negali būti išleidžiami nutekamieji ar drenažo vandenys.

LR aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-317, 2018-04-19 „Dėl Buveinių apsaugai svarbių teritorijų nustatymo“ (galiojanti suvestinė redakcija nuo 2023-03-11) numatomi BAST Pušnies pelkė apsaugos tikslai (paryškinti tikslai patenka į Teritoriją):

- **Išsaugoti buveinę „7140, Tarpinės pelkės ir liūnai“ palankios būklės ne mažiau kaip 234 ha plote.**
- Išsaugoti buveinę „3140, Ežerai su menturdumlių bendrijomis“ palankios būklės ne mažiau kaip 178 ha plote.
- Išsaugoti buveinę „3150, Natūralūs eutrofiniai ežerai su plūdžių arba aštrių bendrijomis“ palankios būklės ne mažiau kaip 2,8 ha plote.
- Išsaugoti buveinę „6210, Stepinės pievos“ palankios būklės ne mažiau kaip 2,7 ha plote.

- Išsaugoti buveinę „6450, Aliuvinės pievos“ palankios būklės ne mažiau kaip 30,5 ha plote.
- Išsaugoti buveinę „6510, Šienaujamos mezofitų pievos“ palankios būklės ne mažiau kaip 9,9 ha plote.
- **Išsaugoti buveinę „9080, Pelkėti lapuočių miškai“ palankios būklės ne mažiau kaip 25,8 ha plote.**

BAST Apvardų ir Dysnų apylinkės įsteigtos LRV nutarimu, LR aplinkos ministro 2024-03-04 įsakymu Nr. D1-68 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. D1-210 „Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo“ pakeitimo“, siekiant užtikrinti pūslėtosios aldrūnės (*Aldrovanda vesiculosa*) ir širdžialapės kaldezijos (*Caldesia parnassifolia*) apsaugą.

BAST Apvardų ir Dysnų apylinkės užima 3910,3 ha plotą ir apima Apvardų ir Dysnų ežerus bei jų pakrančių šlapynes. 83,99 ha Teritorijos plotas patenka į Apvardų ir Dysnų apylinkės BAST ribas. BAST statusas teritorijai suteiktas siekiant išsaugoti šias EB svarbos natūralias buveines:

6510 – Šienaujamos mezofitų pievos,

9080 – Pelkėti lapuočių miškai.

Buveinėje 9080 – Pelkėti lapuočių miškai:

- negali būti ardoma miško paklotė, žolių, samanų, kerpių ar krūmokšnių dangą, išskyrus saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytus atvejus (reikalavimas netaikomas, jeigu miško paklotės suardymo neįmanoma išvengti vykdant leistiną medienos ruošą);
- negali būti vykdomi miško kirtimai, išskyrus atrankinius kirtimus, specialiuosius kirtimus, siekiant formuoti ir palaikyti būdingos rūšinės sudėties ir vertikaliosios struktūros medyną bei sanitarinius kirtimus, jeigu kyla masinio ligų ir kenkėjų išplitimo grėsmė;
- negali būti eksploatuojamos naudingosios iškasenos;
- negali būti keičiamas hidrologinis režimas, išskyrus saugomų teritorijų planavimo dokumentuose numatytas priemones;
- negali būti tręšiama;
- skatinama nenaudoti pesticidų;
- skatinamos priemonės, skirtos būdingai medynų rūšinei sudėčiai ir medynų vertikalijai struktūrai palaikyti.

LR aplinkos ministro įsakymu Nr. D1-68, 2024-03-04 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2009 m. balandžio 22 d. įsakymo Nr. D1-210 „Dėl Vietovių, atitinkančių gamtinių buveinių apsaugai svarbių teritorijų atrankos kriterijus, sąrašo, skirto pateikti Europos Komisijai, patvirtinimo“ pakeitimo“ numatomi BAST Apvardų ir Dysnų apylinkės apsaugos tikslai:

- Išsaugoti buveinę „6510, Šienaujamos mezofitų pievos“ palankios būklės ne mažiau kaip 3,1 ha plote.

- **Išsaugoti buveinę „9080, Pelkėti lapuočių miškai“ palankios būklės ne mažiau kaip 233,2 ha plote.**

Pušnies telmologinis draustinis įsteigtas LTSR Ministrų Tarybos nutarimu Nr. 195, 1974 m. gegužės 16 d. „Dėl gamtos draustinių įsteigimo ir jų tvarkymo Lietuvos TSR“, siekiant išsaugoti stambų žemapelkinį kompleksą, kurio visa teritorija turi buveinių ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų statusą. Draustinio ribos nustatytos LRV nutarimu Nr. 1486, 1997 m. gruodžio 29 d. „Dėl naujų draustinių įsteigimo ir draustinių sąrašų patvirtinimo“. Draustinio ribos sutampa su Pušnies pelkės BAST, visa draustinio teritorija patenka į PAST, Teritorijos vakarinė dalis (Vilnokų pelkė) patenka į draustinio ribas.

Teritorija patenka į pasienio ruožą, jame galioja pasienio ruožui taikomas teisinis reguliavimas.

Teritorija dėl vyraujančių šlapynių (tarpinio tipo pelkių) ir jose aptinkamų saugomų augalų ir gyvūnų rūšių, yra išskirtinė ne tik regiono, bet ir visos šalies mastu. Teritorijoje vyraujančios EB svarbos 7140 -Tarpinių pelkių ir liūnų buveinės daugelyje vietų išlikusios atviros. Didžiausią grėsmę joms ir jose saugomoms rūšims kelia intensyvėjantis apaugimas sumedėjusia augalija ir nendrėmis. Bemaž visų teritorijoje saugomų gyvūnų rūšių apsaugos reglamentai nurodo, jog šioms rūšims svarbios šlapynių buveinės turi būti saugomos nuo apaugimo sumedėjusia augalija, todėl jose skatinama ekstensyviai ganyti arba šienauti, o sumedėjusius augalus ir nendres iš šlapynių plotų šalinti. Šias gamtotvarkos priemones gali įgyvendinti ir į Teritoriją patenkančias žemės valdas turintys ūkininkai, savarankiškai įsitraukdami į Kaimo plėtros programos priemones.

Teritorija šiuo metu įvardijama kaip viena iš potencialiai vertingų kertinių meldinės nendrinukės (*Acrocephalus paludicola*) buveinių, nes visose Teritorijoje šlapynėse vyraujantys užmirkę viksvynai yra tinkama buveinė šiai rūšiai įsikurti ir sėkmingai perėti. Tarptautinė meldinės nendrinukės apsaugos ekspertų darbo grupė Teritoriją numatė kaip vieną iš zonų, kurioje galėtų įsikurti už mažiau nei 100 km Baltarusijos Serveč pelkėje įsikūrusios gana skaitlingos ir stabilios meldinių nendrinukių populiacijos paukščiai. Jau šiuo metu dalis Teritorijos esančių šlapynių gali būti tvarkomos naudojant paramą, kuri teikiama meldinių nendrinukių buveinėms išsaugoti.

Veiksmų plano rengimo metu, 2017 liepos-rugpjūčio mėn., 2020 m. rugpjūčio mėn. ir 2022 m. liepos-rugpjūčio mėn., augalijos bendrijų inventorizaciją projekto „Meldinei nendrinukei tinkamų kertinių buveinių tinklo formavimas siekiant užtikrinti ilgalaikę jos apsaugą Lietuvoje“ (LIFE MagniDucatusAcrola; Nr. LIFE15 NAT/LT/001024) gamtotvarkos veiklų įgyvendinimo teritorijose (tvarkymo plotuose) išskirtuose augalijos monitoringo laukeliuose atliko dr. D. Matulevičiūtė, dr. Ž. Preikša, A. Čerkauskas, dr. V. Stukonis ir dr. Eglė Norkevičienė. Monitoringai buvo atliekami Teritorijoje esančiuose pelkiniuose kompleksuose, Agarinio raisto (LT/02-2) ir Vilnokų pelkėse (LT/02-1).

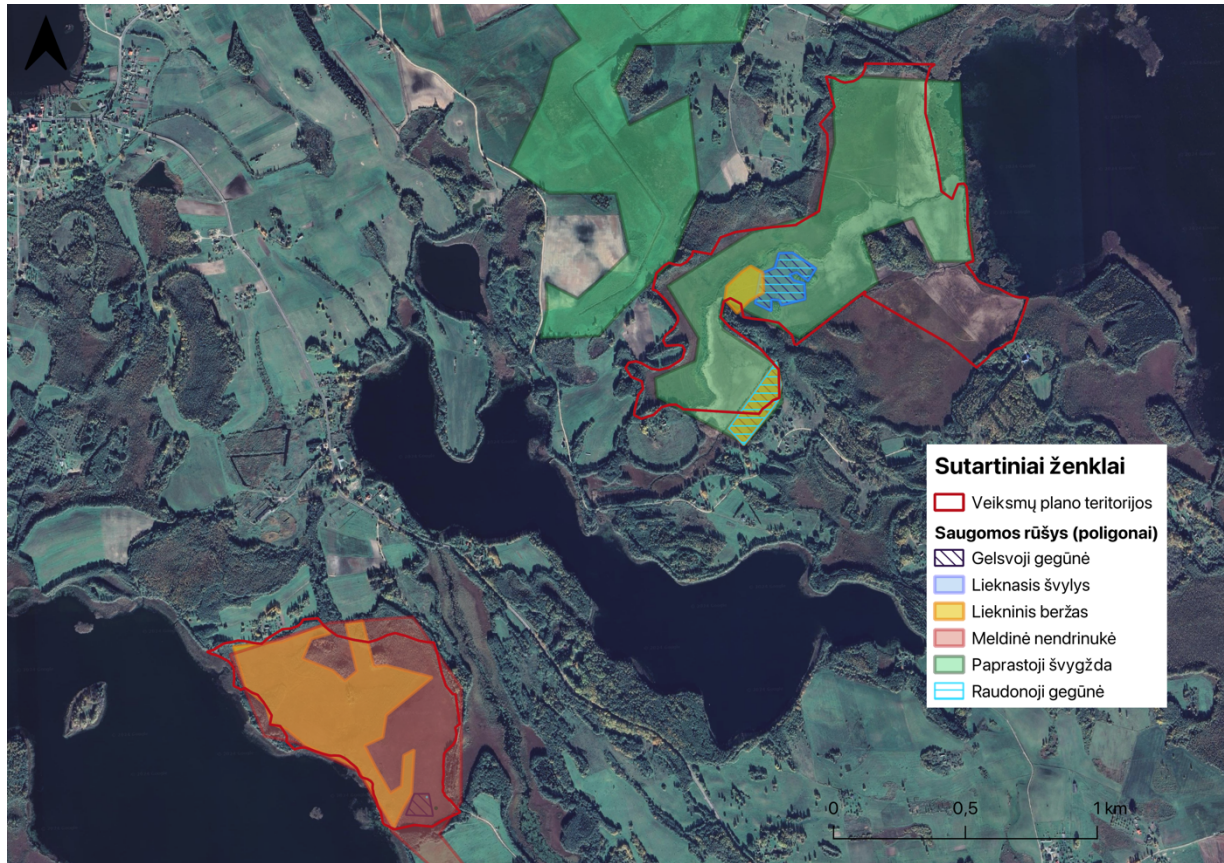
Remiantis 2020 m. monitoringo duomenimis, Agarinio raisto pelkėje gausumu išsiskyrė šeriuotoji viksva (*Carex appropinquata*) ir laiboji viksva (*Carex lasiocarpa*), žoliniai augalai paprastasis pelkiapapartis (*Thelypteris palustris*) ir trilapis puplaiskis (*Menyanthes trifoliata*). Pietinėje raisto dalyje vandens lygis siekė dirvožemio paviršių. Pietvakarinėje Agarinio raisto dalyje vyrauja žemapelkinės plynės bendrijos su gerai išsivysčiusia samanų

danga, iš sumedėjusių augalų auga tik pelkinis karklas (*Salix rosmarinifolia*). 2022 m. monitoringo duomenys rodo nespirtų sumedėjusių augalų ir nendrių plitimą bei padidėjusią samanų dangą šiaurinėje Agarinio raisto dalyje. Pietrytinėje Agarinio raisto dalyje sumedėjusių augalų buvo nedaug, dominavo viksvos, o kitų augalų rūšių reikšmė bendrijoje buvo mažesnė. Lyginant su 2020 m. monitoringo duomenimis, šioje Agarinio raisto dalyje didelių pakitimų neįvyko, pastebėtas žolių padengimo padidėjimas ir samanų sumažėjimas.

Remiantis 2020 m. augalų monitoringo duomenimis, Vilnokų pelkės pietrytinėje dalyje vyrauja žemapelkinės plynės bendrijos, gausios laibųjų viksvų, vanduo čia taip pat dirvožemio paviršiuje. Čia gausumu išsiskyrė paprastasis pelkiapartis, laiboji viksva bei trilapis puplaiškis. Šioje pelkės dalyje 2022 m. pastebėtas samanų dangos padidėjimas lyginant su 2020 m. duomenimis. Vakarinėje pelkės dalyje vyrauja žemapelkinės plynraisčio bendrijos, kur gausumu išsiskiria laiboji viksva ir trilapis puplaiškis. Šioje pelkės dalyje 2022 m. pastebėta daug sumedėjusių augalijos, nendrių ir sukauptos nesusiskaidžiusios fitomasės, o augalijos struktūra keičiasi palaipsniui užaugant sumedėjusia augalija. Remiantis 2020 m. ir 2022 m. monitoringų duomenimis Vilnokų pelkės vakarinės dalies pakraštyje esančios augalijos bendrijos išlaikė gana stabilią augalų struktūrą.

Remiantis 2017 m. atliktos inventorizacijos duomenimis ir Saugomų rūšių informacinės sistemos (SRIS) 2024 m. kovo mėn. duomenimis teritorijoje randamos šios saugomos rūšys (2 pav.):

1. **Dvilapis purvuolis** (*Liparis loeselii* (L.) Rich.). 2017 m. rūšis aptikta dviejose radvietėse. Alksno apyežerio pelkės šiaurvakariniame pakraštyje tarpinėje pelkėje. Vietinė populiacija nedidelė, bet gyvybinga – rasta 19 generatyvinių ir 25 vegetatyviniai individai. Apvardų apyežerio pelkės pietvakariniame pakraštyje, taip pat tarpinėje pelkėje, aptikta kiek mažesnė populiacija, kurioje surasta 3 generatyviniai ir 10 vegetatyvinių individų. Rūšies apsaugos būklė – nepakankama.
2. **Gelsvoji gegūnė** (*Dactylorhiza ochroleuca* (Boll) Averyanov). Teritorijoje stebimas poligonas 1996 m., 1999 m., 2010 m., 2017 m. Alksno ežero šlapžemėse 2017 m. projekto teritorijoje aptikta 20 žydinčių individų į š.r. nuo Alksno ež., 100 žydinčių individų Žilmos slėnyje. Rūšies apsaugos būklė – nepakankama.
3. **Lieknasis švylys** (*Eriophorum gracile* W. D. J. Koch ex Roth). 2017 m. Aaptikta Alksno apyežerio pelkės šiaurvakariniame pakraštyje – 1 generatyvinis individas. Buveinė – tarpinė pelkė. Rūšies apsaugos būklė – nepakankama.
4. **Liekninis beržas** (*Betula humilis* Schrank). 2017 m. aptikta visame Pušnies telmologiniame draustinyje, kur vietomis sudaro tankius sąžalynus bei sudaro bendrijas. Populiacija gyvybinga, viena iš didžiausių Lietuvoje. Pavieniai augalai aptinkami visoje Apvardų apyežerio pelkėje. Rūšies apsaugos būklė – nepakankama.
5. **Pūslėtoji aldrūnė** (*Aldrovanda vesiculosa* L.). Aptikta Apvardų ir Alksno ežeruose. Rūšies apsaugos būklė – nepakankama.
6. **Raudonoji gegūnė** (*Dactylorhiza incarnata* (L.) Soó). 2017 m. pavieniai generatyviniai augalai aptinkami įvairiose Pušnies telmologinio draustinio ir Apvardų apyežerio pelkės vietose. Birželio mėn. buvo rasta 2 žydintys individai, aptikti tarp Rūžo ir Liūnelių ežerų, 2 žydintys individai, rasti tarp Rūžo ir Alksno ež., 8 žydintys individai aptikti į š.v. nuo Vilkuočių gyvenvietės. Taip pat aptikta 50 žydinčių individų Žilmos slėnyje ir 100 žydinčių individų vakarinėje Alksno pakrantėje. Rūšies apsaugos būklė – nepakankama.

2 pav. Saugomų rūšių lokalizacija Veiksmų plano teritorijoje SRIS 2024 m. duomenimis.

Geriausiai ištirta teritorijos ornitofauna, Teritorijoje nuo 2011 metų vykdomos švygždų – tikslinės PAST rūšies – apskaitos, kurias pagal Valstybinio monitoringo programos nustatytus reikalavimus, kas tris metus atlieka Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko darbuotojai.

2017 m. gegužės – birželio mėnesiais veiksmų plano rengimo metu vykdytas gyvūnijos monitoringas, jį atliko dr. Ž. Preikša ir A. Čerkauskas.

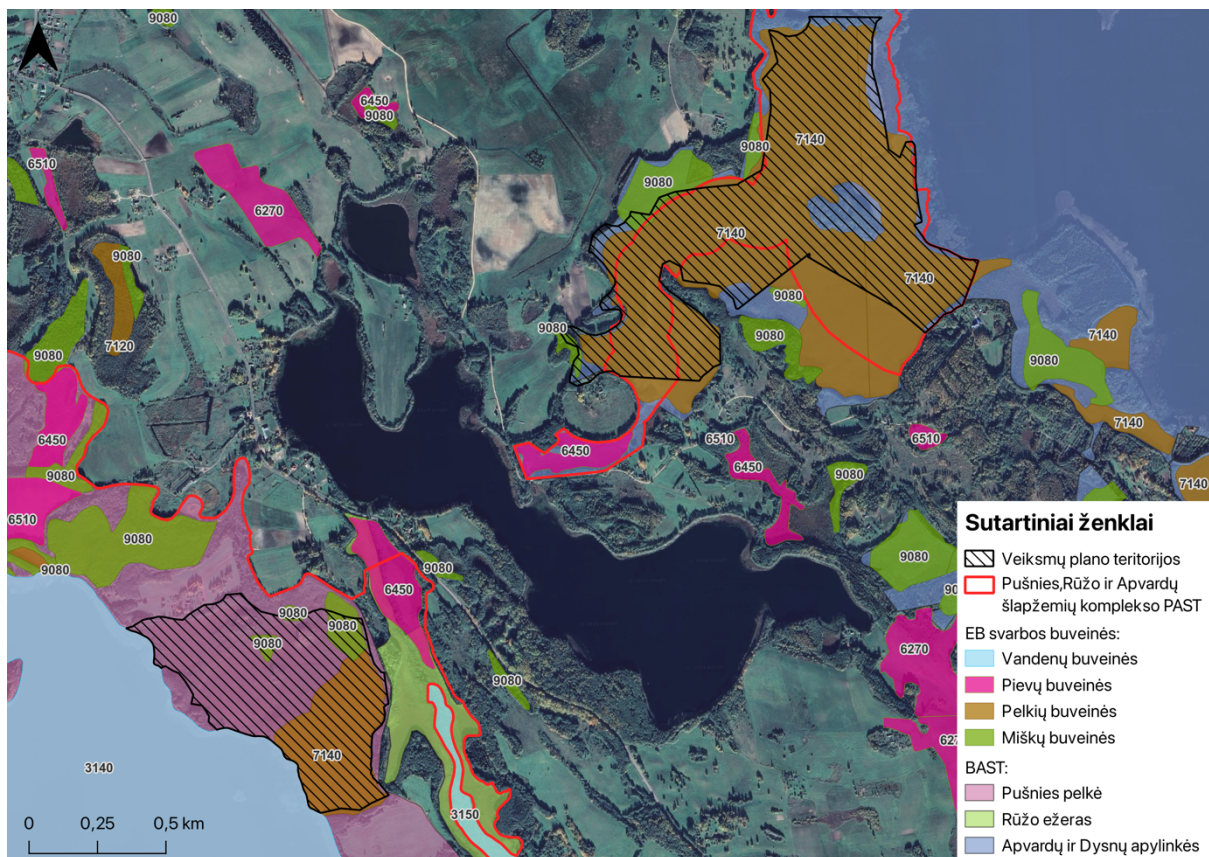
Taip pat remiamasi Saugomų rūšių informacinės sistemos (SRIS) 2024 m. kovo mėn. duomenimis.

Remiantis aukščiau paminėtais šaltiniais, teritorijoje aptinkamos šios rūšys (2 pav.):

1. **Baltasis gandras** (*Ciconia ciconia*). Būklė stabili.
2. **Didysis baublys** (*Botaurus stellaris*). Laikotarpyje nuo 2016 m. iki 2017 m. patinų tuoktuviniai balsai buvo registruoti keliose PAST vietose. 1 patinas girdėtas š.r. Alksno ež. Pakrantėje, dar vienas – Ružo upelio slėnyje. Būklė nežinoma.
3. **Griciukas** (*Limosa limosa*). Mažiausiai viena pora 2017 m. perėjo tarpinėje pelkėje, stebėti 3 individai į š.r. nuo Alksno ež. Individai pastebėti 2018 m., 2021 m. Būklė stabili.
4. **Meldinė nendrinukė** (*Acrocephalus paludicola*). 2010 m. liepos mėnesį buvo stebėtas vienas individas tarp Alksno ir Ružo ežerų. Rūšies būklė – nepakankama.
5. **Pilkoji gervė** (*Grus grus*). 2017 m. 1 perinti pora stebėta į š.r. nuo Alksno ež. 1 poros balsai girdėti į p.v. nuo Alksno ež., o birželio 20 d. ten rastas tuščias lizdas. 4 individai stebėti į š.v. nuo Vilkuočių gyvenvietės. Tuščias lizdas su sėkmingo veisimosi požymiais rastas Žilmos slėnyje. Būklė nežinoma.

6. **Raudonkojis tulikas** (*Tringa totanus*). Nuo 1999 m. PAST ribose veisimosi metu stebimi ir pavieniai ir migruojantys individai. Individai pastebėti 2009 m., 2017 m. mažiausiai 1 perinti pora tvarkytame plote į š.r. nuo Alksno ež. 2020 m. Būklė stabili.
7. **Paprastoji švygžda** (*Porzana porzana*). 2011 m. registruoti 25 giedantys patinai, 2014 m. 7 giedantys patinai, pastebėta 2016 m., 2017 m. 13 giedančių patinų, 2020 m. 5 giedantys patinai. Būklė stabili.
8. **Raudonpilvė kūmutė** (*Bombina bombina*). 2017 m. aptikta dviejose su PAST besiribojančiose vietovėse bei girdėti 3 individų balsai kanale į š.v. nuo Vilkuočių gyvenvietės. 2021 m. suaugęs individas pastebėtas teritorijoje tarp Žilmo ir Alksno ežerų. Būklė stabili.

Teritorijoje inventorizuotos 2 tipų natūralios buveinės. Labiausiai paplitusi ir didžiausią plotą užima buveinė 7140 – Tarpinės pelkės ir liūnai, kuri Teritorijos ribose užima 87,36 ha plotą (3 pav.), identifikuoti 4 šios buveinės fragmentai Apvardų ežero pietvakarinėje dalyje ir Alksno ežero šiaurės rytų pusėje.

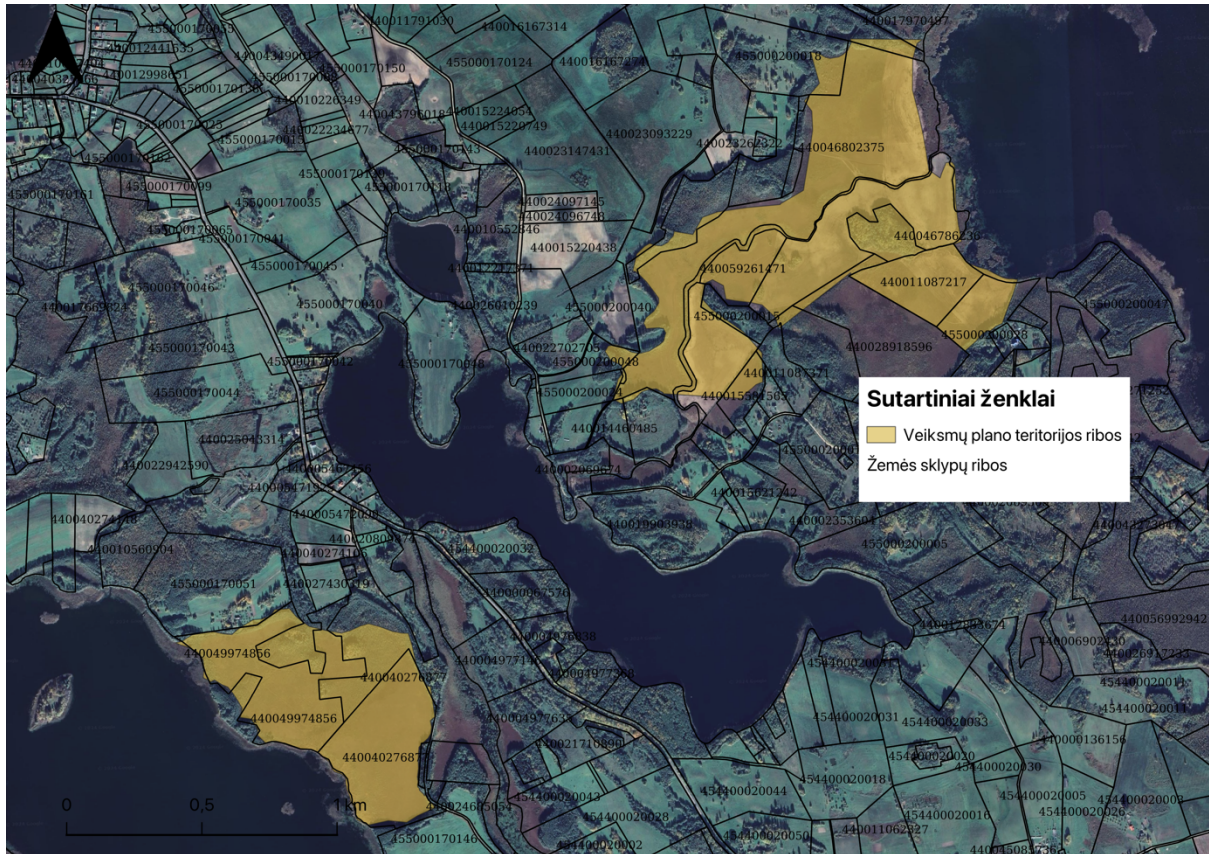

3 pav. Europos Bendrijos (EB) svarbos natūralių buveinių pasiskirstymas Veiksmų plano teritorijos ribose.

Į Teritoriją patenka 14 žemės sklypų (4 pav.), iš kurių 6 yra valstybinės žemės ūkio paskirties sklypai (2022-03-26). Žemės ūkio veikla Teritorijoje esančiuose žemės sklypuose praktiškai nevykdoma. Didžioji dalis šlapynių yra užmirkusios, o vandens lygis visą augalų vegetacijos laikotarpį laikosi aukščiau dirvos paviršiaus.

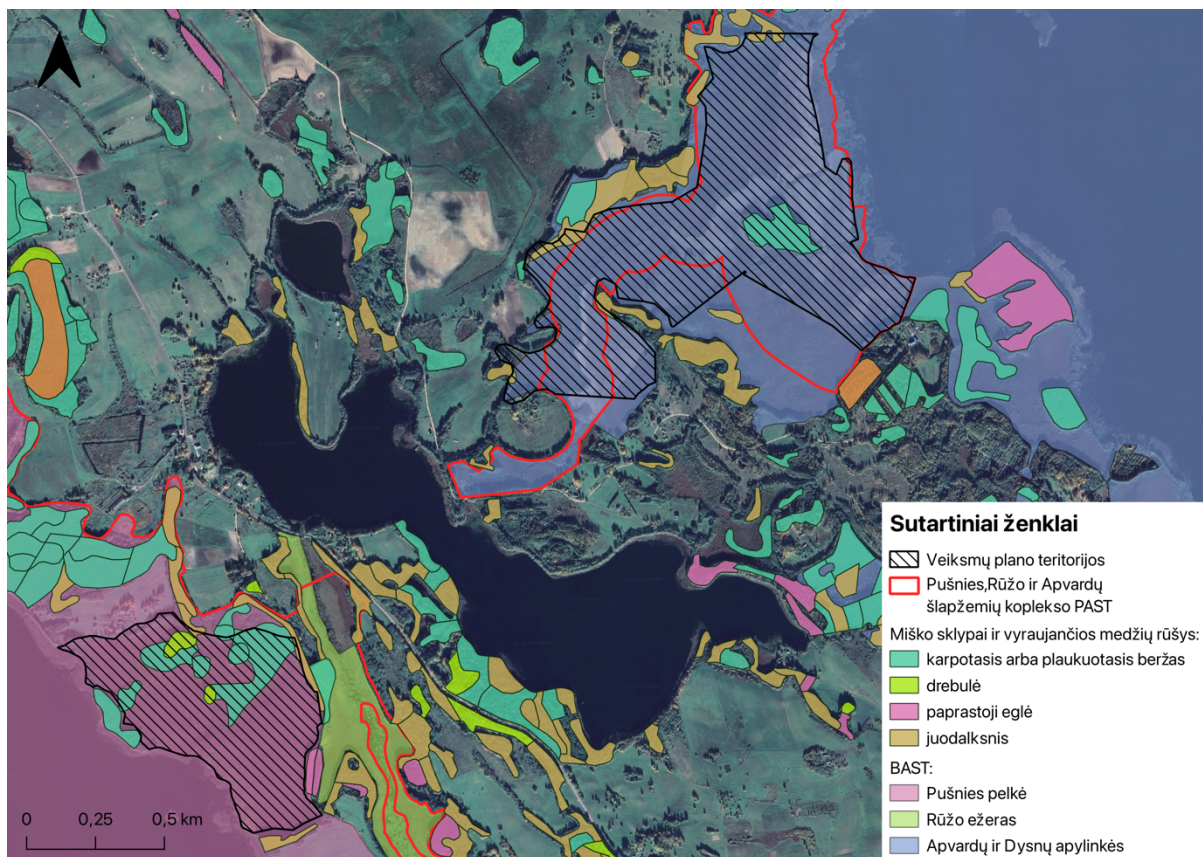
Turimais duomenimis, prieš atliekant melioravimo darbus tradicinis ūkininkavimas buvo ekstensyvus, dalis atvirų žemapelkių ir tarpinio tipo pelkių buvo šienaujamos tik sausomis vasaromis ar žiemą. Teritorijose nebuvo ganoma. Mažo intensyvumo ūkininkavimo režimas

yra palankus Teritorijoje esančioms gamtinėms vertybėms, vykdomos veiklos minimaliai trikdo natūralius gamtinius procesus, o protarpinis šienavimas padeda išlaikyti atviras vietas. Kas kelerius metus vykdomas šienavimas užtikrina, jog pelkinės buveinės neužželia sumedėjusia augalija.

4 pav. Žemės valdų sklypai Veiksmų plano Teritorijos ribose.

Teritorijos miškingumas nėra didelis, bendras miškų plotas Teritorijos ribose sudaro 11,98 ha (9,57 proc. nuo bendro ploto). Šiuo metu miškai Teritorijoje yra praktiškai nenaudojami, dauguma sklypų yra VI ir VII amžiaus klasių. Pagal medynų rūšinę sudėtį vyrauja beržynai, jų bendras plotas yra 9,96 ha. Teritorijoje aptinkami II ir III grupės miškai. II grupės – specialios paskirties – miškai aptinkami Alksno ežero pakrantės rytinėje pusėje, o III grupės – apsauginiai – miškai, jie aptinkami Apvardų ežero pakrantės vakarinėje pusėje.

5 pav. Veiksmų plano teritorijose esantys miškų sklypai ir jose vyraujančios medžių rūšys.

2 GANTOSAUGOS PROBLEMŲ APRAŠYMAS

Teritorijos gamtinė aplinka atitinka regionui būdingo kraštovaizdžio ir gamtinių sąlygų ypatumus, pasižymi natūralių saugomų buveinių gausa ir išsiskiria tuo, jog yra mažai veikiama žmogaus ūkinės veiklos. Teritorijoje aptinkamos 2 EB svarbos natūralios buveinės:

7140 - Tarpinės pelkės ir liūnai;

9080 - Pelkėti lapuočių miškai.

Išskiriama pagrindinė gamtosaugos problema:

1. Nepakankamas gyventojų informuotumas apie teritorijos gamtines vertybes, jų apsaugos svarbą bei tam palankius teritorijos tvarkymo būdus, įtraukimas juos taikant.

Dauguma Teritorijai būdingų natūralių buveinių – tarpinių pelkių ir liūnų – dėl savo natūralumo, stabilaus hidrologinio režimo, užimamo ploto ir augalijos rūšinės sudėties, laikytinos etaloniniais šio tipo buveinių pavyzdžiais, kurių kitose Lietuvos dalyse nebeaptinkama.

3 VEIKSMŲ PLANO TIKSLAI, UŽDAVINIAI IR PRIEMONĖS GANTOSAUGOS PROBLEMOMS SPREŠTI

3.1 Veiksmų plano tikslas

Veiksmų plano tikslas yra užtikrinti palankią EB svarbos natūralių buveinių ir saugomų tikslinių rūšių būklę, kad Teritorijoje (125,18 ha) būtų reguliariai stebimos perinčios švygždos (ne mažiau kaip 10 patinų Teritorijoje) ir 7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinės palanki būklė būtų užtikrinta ne mažesniame nei 87,36 ha plote, tuo pačiu užtikrinant palankią teritorijoje rastų kitų retų ir saugomų rūšių populiacijų būklę bei sudarant sąlygas įsikurti išnykusioms ar naujoms retoms augalų ir gyvūnų rūšims, ypač, globaliai nykstančiais rūšiais – meldinei nendrinukei.

3.2 Veiksmų plano uždaviniai

Pagrindiniai veiksmų plano uždaviniai susiję su teritorijoje saugomos 7140 - Tarpinių pelkių ir liūnų buveinės ir su ja susijusių retų rūšių, atkūrimu, palaikymu ir aplinkinių gyventojų palankaus požiūrio į gamtinių teritorijų tvarkymą formavimu. Žemiau lentelėje (1 lentelė) pateikiamos Teritorijos gamtosaugos problemos, uždaviniai bei priemonės gamtosaugos problemoms spręsti.

1 lentelė

GANTOSAUGOS PROBLEMA, JOS SPRENDIMUI REIKALINGI
ĮGYVENDINTI UŽDAVINIAI IR REIKALINGOS PRIEMONĖS

Eil. Nr.	Gamtosaugos problema	Uždaviniai (Problemos sprendimo būdai)	Priemonės
1.	Nepakankamas gyventojų informuotumas apie teritorijos gamtines vertybes, jų apsaugos svarbą bei tam palankius teritorijos tvarkymo būdus, įtraukimas juos taikant.	Informuoti visuomenę, žemės savininkus (naudotojus) ir kitus suinteresuotus asmenis apie teritorijos svarbą, saugomų vertybių apsaugos poreikius, gamtinėms vertybėms palankaus ūkininkavimo galimybes ir teikiamą naudą, skatinti juos aktyviau prisidėti prie teritorijos tvarkymo.	<p>1.1. organizuoti seminarus ir (ar) teikti tiesiogines konsultacijas Teritorijos žemės savininkams (naudotojams) apie saugomų vertybių apsaugai palankų ūkininkavimą, galimybes įsitraukti į buveinių tvarkymą (ne mažiau kaip 1 kartą per metus).</p> <p>1.2. organizuoti ne mažiau kaip 2 informacinių standų apie teritorijos vertę, būtinybę ją tvarkyti, tvarkymo metodus ir vykdomus darbus, įrengimą/atnaujinimą.</p> <p>1.3. organizuoti straipsnių ir (ar) reportažų apie Teritorijoje esančias vertybes ir joje vykdomus tvarkymo darbus parengimą ir viešinimą masinėse informacijos priemonėse, (ne rečiau kaip 1 kartą per metus).</p>

4 PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMO SĄLYGOS, TVARKYMO PLOTAI, SIEKIAMI REZULTATAI IR RODIKLIAI

Toliau yra detalizuojamos numatytos priemonės, jų įgyvendinimo sąlygos, tvarkymo plotai, siekiami rezultatai ir rodikliai. Veiksmų plano priemonių įgyvendinimą Teritorijoje koordinuoja Aukštaitijos saugomų teritorijų direkcija (toliau – Direkcija).

1 uždavinys. Konsultuoti ir informuoti visuomenę bei ūkininkus apie Teritorijos svarbą, gamtinėms vertybėms palankaus ūkininkavimo galimybes, naudas, perspektyvas, saugomų ir retų rūšių bei buveinių apsaugos poreikius ir suaktyvinti vietas bendruomenės bei žemės savininkų/naudotojų dalyvavimą teritorijos tvarkyme.

Priemonė 1.1. Organizuoti seminarus ir (ar) teikti tiesiogines konsultacijas Teritorijos žemės savininkams (naudotojams) apie saugomų vertybių apsaugai palankų ūkininkavimą, galimybes įsitraukti į buveinių tvarkymą (ne mažiau kaip 1 kartą per metus).

Seminarų ir konsultacijų metu turi būtų informuojami ir konsultuojami Teritorijoje jau dirbantys ūkininkai, potencialūs nauji ūkininkai bei suinteresuoti asmenys apie Teritorijai palankius priežiūros metodus. Esant poreikiui seminarų ir konsultacijų metu turėtų būti siekiama pritraukti ir naujus ūkininkus, kurie galėtų tvarkyti nuomojamą valstybinę žemę dalyvaujant ekoschemose. Svarbu informuoti ir apylinkių gyventojus bei atvykstančius lankytojus apie teritorijos priežiūros metodus, poreikį, tam pasitelkiami informaciniai standai bei pranešimai spaudoje.

Tinkamiausias metas seminarams – konsultacijoms, rudens, žiemos, ankstyvo pavasario mėnesiai, kuomet ūkininkai turi mažiausiai lauko darbų. Tinkamiausia seminarus organizuoti susitinkant gyvai.

Ūkininkavimas Teritorijoje itin svarbus, nes jo nevykdant pelkės ir pievos užželia sumedėjusia augalija, svarbu ją reguliariai šalinti siekiant palaikyti atviras buveines. Šiuo metu Teritorijoje yra vykdomas ūkininkavimas, tačiau itin svarbu užtikrinti, kad visuomenė bei ūkininkai dirbantys Teritorijose turėtų pakankamą informaciją apie rūšims ir buveinėms palankius ūkininkavimo būdus, terminus, iškilus klausimams galėtų kreiptis konsultacijų dėl aplinkosauginių tikslų ir reikalavimų, būtų informuojami apie pasiektus rezultatus. Taip pat svarbu, jog ūkininkai turėtų naujausią informaciją apie galimybes įsitraukti į valstybės skatinamas programas, skirtas buveinių priežiūrai.

Teritorijos priežiūra turi būti vykdoma šalinant atsirandančią sumedėjusią augaliją bei ekstensyviai ganant/šienaujant. Rekomenduojamas tinkamiausias laikas sumedėjusios augalijos kirtimui yra rugpjūčio-vasario mėnesiai, kuomet teritorija yra neužlieta ir paukščių perėjimo sezonas jau baigtas. Krūmai turi būti nukertami kuo arčiau žemės paviršiaus, kad būtų galima taikyti šienavimą, nupjauta biomasė turi būti pašalinami iš tvarkymo plotų. Nupjautą biomasę reikia pašalinti iš tvarkomos vietos.

Priemonė 1.2. Organizuoti ne mažiau kaip 2 informacinių stendų apie teritorijos vertę, būtinybę ją tvarkyti, tvarkymo metodus ir vykdomus darbus įrengimą/atnaujinimą.

Informacinį stendą statyti prie esamų pagrindinių kelių šalia teritorijos, kad jie būtų matomi kuo daugiau žmonių. Stenduose pateikti informaciją apie teritorijos svarbą, joje esamas gamtines vertybes ir reikalingas priemones joms išsaugoti. Vietas stendams turėti parinkti Direkcijos darbuotojai įvertinę jų matomumą ir patogų pasiekimą, dėl informacijos sklaidos stendai gali būti statomi ir už Teritorijos ribų.

Priemonė 1.3. Organizuoti straipsnių ir (ar) reportažų apie Teritorijoje esančias vertybes ir joje vykdomus tvarkymo darbus parengimą ir viešinimą masinėse informacijos priemonėse (ne rečiau kaip 1 kartą per metus).

Vienas straipsnis/reportažas turėtų būti apie Teritorijos svarbą, joje esamas gamtines vertybes. Kitame turėtų būti pristatomi tvarkymo darbai, jų reikalingumas, pasiekimai. Straipsniai turėtų būti rašomi arba skaitomiausiuose Visagino, Zarasų ir Ignalinos rajono laikraščiuose arba respublikinės reikšmės laikraščiuose, žurnaluose ar televizijoje.

Siekiami rezultatai ir rodikliai

Šiuo uždaviniu ir jo įgyvendinimui numatytomis priemonėmis siekiama supažindinti vietos gyventojus su greta jų esančia gamtiniu požiūriu labai vertinga teritorija, sukurti papildomas pajamas vietos gyventojams, prisidėti prie visuomenės ekologinio švietimo.

Kasmet organizuojami seminarai, tiesioginės konsultacijos Teritorijos šlapžemių savininkams, naudotojams apie saugomų vertybių apsaugai palankų ūkininkavimą, galimybes įsitraukti į buveinių tvarkymą. Direkcijoje paskirtas atsakingas asmuo, galintis konsultuoti ūkininkus apie palankaus ekosistemai ūkininkavimo metodus, svarbą, naudas. Ūkininkai

informuoti apie galimybę konsultuotis teritorijai palankaus ūkininkavimo klausimais su Direkcijos specialistu.

Pastatyti ne mažiau kaip 2 informaciniai stendai prie Teritorijų; parengti ne mažiau kaip 3 reportažai/straipsniai vietinėje spaudoje; suorganizuoti 3 seminarai ir/ar konsultacijos vietos žemės savininkų ir ūkininkų bendruomenei apie saugomų vertybių poreikius, veiklos Teritorijoje galimybes. Masinėse informacijos priemonėse publikuoti straipsniai/reportažai apie teritorijoje esančias vertybes ir joje vykdomus tvarkymo darbus, ne mažiau kaip 1 kartą per metus.

5 pav. Veiksmų plano teritorijų tvarkymo priemonių lokalizavimas Agarinio raisto pelkėje.

6 pav. Veiksmų plano teritorijų tvarkymo priemonių lokalizavimas Vilnokų pelkėje.

5 GALIMI FINANSAVIMO ŠALTINIAI

Pagrindiniai šiame Veiksmų plane numatytų priemonių finansavimo šaltiniai yra Europos Sąjungos parama, Lietuvos Respublikos valstybės biudžetas, Bendroji žemės ūkio ir kaimo plėtros programa; taip pat teisės aktų nustatyta tvarka gautos lėšos iš kitų šaltinių.

Nr.	Tvarkymo ploto Nr.	Veiksmų plano įgyvendinimo metai ir priemonės planuojamos išlaidos				Iš viso planuojamų išlaidų	Galimi finansavimo šaltiniai	Finansavimo prioritetai
		6 metai		7 metai				
		Darbų apimtis	Išlaidos	Darbų apimtis	Išlaidos			
1 uždavinys. Konsultuoti ir informuoti visuomenę bei ūkininkus apie Teritorijos svarbą, gamtinėms vertybėms palankaus ūkininkavimo galimybes, naudas, perspektyvas, saugomų ir retų rūšių bei buveinių apsaugos poreikius ir suaktyvinti vietos bendruomenės bei žemės savininkų/naudotojų dalyvavimą teritorijos tvarkyme.								
1.1.	1-14			X	350	1400	ES parama, LR biudžetas, kita	I
1.2.	1, 3			X	1000	2000	ES parama, LR biudžetas, kita	II
1.3.	-						ES parama, LR biudžetas, kita	I

* lentelėje nurodytos reikalingos lėšos tik tiems tvarkymo plotams tvarkyti, kurie buvo nustatyti Veiksmų plano rengimo metu. Papildomi tvarkymo plotai, gali būti nustatyti PAST apsaugos tikslų nustatymo metu ir čia nenumatytos reikalingos lėšos jų tvarkymui. Kadangi darbų įkainiai nuolat kinta, siūloma juos patikslinti prieš pat tvarkymo darbus apklausų būdu.

6 UŽ VEIKSMŲ PLANO PRIEMONIŲ ĮGYVENDINIMĄ, DOKUMENTO ĮGYVENDINIMO KOORDINAVIMĄ IR PERŽIŪRĄ ATSAKINGOS INSTITUCIJOS IR JŲ FUNKCIJOS

Veiksmų plano priemonių įgyvendinimą organizuoja Aukštaitijos nacionalinio parko ir Labanoro regioninio parko direkcija (toliau – Direkcija), kuri atsakinga už teritorijos priežiūrą ir joje esančių saugomų gamtos vertybių išsaugojimą.

Direkcija informuoja vietinius gyventojus, ūkininkus, kitas suinteresuotas šalis apie palankų tikslinems rūšims ir buveinėms Teritorijos tvarkymą, esant poreikiui atlieka konsultacijas apie galimybes dalyvauti finansavimo priemonėse, tvarkymo terminus ir metodus. Taip pat užtikrina, kad informacija apie Teritorijos svarbą, būklę, poreikį ją tvarkyti būtų pateikta informaciniuose stenduose, organizuojamas informacijos platinimas žiniasklaidos priemonėse (uždavinys Nr. 1).

Direkcija atsakinga už darbų organizavimą, tačiau taip pat ženkliai prisidėti galėtų žemės savininkai, kurie imtųsi iniciatyvos tvarkyti savo valdomus plotus, deklaruoti ekoschemoms. Direkcijos specialistas turėtų jiems talkininkauti aiškinant tvarkymo seką bei padedant kreiptis dalyvaujant įvairiose pievų ir šlapynių tvarkymo programose ar projektuose. Visi savininkai apie jų žemėje galimas veiklas buvo informuoti viešo susitikimo metu, bet toliau būtina su jais bendradarbiauti asmeninių konsultacijų ar seminarų metu.

Už PAST teritorijos bendrą aplinkosauginę kontrolę atsakinga Aplinkos apsaugos departamento Utenos valdyba, o už Teritorijos priežiūrą atsakinga Direkcija.

7 VEIKSMŲ PLANO ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS IR REZULTATŲ VERTINIMO TVARKA

Veiksmų planas turi būti reguliariai peržiūrimas apsvarstant, ar priemonės iš tiesų daro laukiamą poveikį įgyvendinant projekto tikslus, ir esant reikalui patikslintas, kai bus patvirtinti PAST tikslai. Tam būtina reguliari buveinių ir rūšių kokybės, dydžio ar skaičiaus stebėseną. Jei stebėseną parodo, kad tikslai nėra įgyvendinami, Veiksmų planas turi būti tikslinamas. Naujai atsiradę veiksniai, kurių nebuvo Veiksmų plano rengimo metu, taip pat gali pakeisti situaciją, sudarydami poreikį naujoms patikslintoms priemonėms.

Veiksmų planas turi būti peržiūrimas ir tikslinamas po penkių metų, parengiant peržiūrėjimo ataskaitą. Ataskaitoje turi būti aprašyta:

- Uždavinių įgyvendinimas. Jei užduotys neįgyvendintos, to priežastys turi būti pagrįstos.
- Uždavinių tinkamumas esamai situacijai.
- Veiksmų plano priemonių finansavimas ir lėšų panaudojimas.
- Suinteresuotų asmenų indėlis, derinimo rezultatai, susitarimai.
- Pasiiekti tvarkymo rezultatai.
- Saugomų buveinių ir rūšių būklė, vadovaujantis šių objektų stebėsenos rezultatais.
- Veiksmų plano įgyvendinimo poveikis saugomų rūšių ir buveinių būklei.
- Būtinybė pakeisti vykdomas Veiksmų plano priemones ar numatyti naujas.

Už Veiksmų plano įgyvendinimo stebėseną, peržiūrėjimą ir tikslinimą atsakinga Direkcija, kuri vertina Europos bendrijos svarbos natūralių buveinių ir rūšių būklę, Veiksmų

plano ir atskirų priemonių efektyvumą. Už meldinės nendrinukės stebėseną, rezultatų kaupimą ir apibendrinimą atsakingas Baltijos aplinkos forumas.

Prieš atliekant peržiūrą rekomenduojama gauti mokslininkų, ypač jeigu jie vertino saugomų gamtos vertybių būklę, kitų suinteresuotų institucijų ar asmenų pastabas ir pasiūlymus. Parengta išsamios peržiūros ataskaita turi būti pateikta Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos. Veiksmų plano peržiūros metu turi būti atliktas ne tik jo rezultatų įvertinimas, bet ir, reikalui esant, papildymas naujais duomenimis. Pakeistas Veiksmų planas turi būti suderintas su suinteresuotais asmenimis ir įstaigomis, susijusiais su Veiksmų plano pakeitimais. Kitos suinteresuotos institucijos turi būti tik informuojamos apie pakeistą Veiksmų planą.

Jeigu įgyvendinant patvirtintą Veiksmų planą paaiškėja, kad mažėja saugomų rūšių skaičius, blogėja buveinių būklė arba surandama efektyvesnių būdų užtikrinti palankią jų apsaugos būklę, atsiranda naujų aplinkybių, tvarkymo darbų organizatorius gali inicijuoti patvirtinto dokumento keitimą.

Teritorijoje esančių EB svarbos natūralių buveinių ir saugomų rūšių bei jų buveinių būklės stebėseną vykdoma vadovaujantis Valstybinės aplinkos monitoringo programos nuostatais (toliau – VAMP) nuostatais. Už Veiksmų plano stebėseną, rezultatų kaupimą ir apibendrinimą atsakinga Direkcija.

Veiksmų plano stebėseną apima indikatorių grupes, galinčias parodyti plano veiksmingumą:

- ūkinės veiklos stebėseną;
- rūšių ir buveinių būklės stebėseną.

3 lentelė

PLANO VEIKSMINGUMO STEBĖSENOS APIMTYS

Stebėsenos objektas	Parametrai	Atsakinga institucija	Periodiškumas
7140 Tarpinių pelkių ir liūnų buveinė	Užimamas plotas (ha)	Direkcija	Pagal VAMP
	Charakteringų augalų rūšinė sudėtis ir skaitlingumas, augalų bendrijos struktūra.	Direkcija	Pagal VAMP
Žemės savininkų (naudotojų) informavimas	Atnaujinti/įrengti du informaciniai stendai prie Teritorijų.	Direkcija	Antri ir septinti metai
	Parengti trys reportažai/straipsniai vietinėje spaudoje.	Direkcija	Straipsnių publikavimo metais
	Suorganizuoti trys seminarai ir/ar konsultacijos vietos žemės savininkų ir ūkininkų bendruomenei.	Direkcija	Pirmi, treči, penkti ir septinti metai
Meldinės nendrinukės	Giedančių patinų skaičius	Baltijos aplinkos forumas	Pirmi, treči, penkti ir septinti metai

Siekiant įvertinti tvarkymo darbų naudą retoms rūšims ir buveinėms, turi būti stebima jų būklė.

Antraisiais plano įgyvendinimo metais turi būti sukartografuota 7140 - Tarpinių pelkių ir liūnų buveinė ir nustatytas tikslus jos užimamas plotas, charakteringų augalų rūšinė sudėtis ir skaitlingumas, augalų bendrijos struktūra. Šie skaičiai įtraukiami į peržiūrą ir, jei saugoma buveinė mažėja ar prastėja jos būklė, reikia imtis priemonių, kad būtų nustatyta jų mažėjimo priežastis. Taip pat reikėtų apsvarstyti, ar tinkamas stebėjimų dažnumas. Valstybinėje monitoringo programoje nustačius kitą EB svarbos natūralių buveinių stebėsenos dažnumą, reikėtų vadovautis ta programa.

Tikslinė paukščių rūšis, dėl kurios buvo įsteigta PAST – švygžda, turi būti stebima pagal Valstybinę monitoringo programą vadovaujantis esamomis patvirtintomis metodikomis.
